

Gesteund in schoonheid

TEKST: SERGE REYNES

Eind deze maand gaat bij veilinghuis Origine Auction een uitgelezen collectie neksteunen onder de hamer. Het gaat om meer dan achthonderd unieke stukken van over de hele wereld. Dit ensemble is het resultaat van vele jaren zoekwerk. Het laat ons kennismaken met verre culturen en hun gebruiken. In het Egypte van de farao's had je al hoofd- en neksteunen, net als in de oude Aziatische culturen. Ook de traditionele volkeren van Afrika, Amerika en Oceanië gebruikten ze. Ze staan bekend als de oudste meubelstukken ter wereld. Ze zouden zelfs al in het oude Mesopotamië zijn gebruikt, zo'n 7.000 jaar v.C. Het staat vast dat ze al in de vroegste oudheid bestonden in Egypte en China. Vaak werden ze gebruikt bij begrafenissen, maar ook de levenden maakten er gebruik van. Voor

de overledene had zo'n steun een beschermende functie en het was ook een 'brug' tussen hem of haar en het hiernamaals. Voor de levenden was het dan weer een intiem en persoonlijk object, dat verband hield met de mythen over slaap en dromen. Zo'n steun zorgde voor een gezonde nachtrust en een vredig ontwaken. Dit aloude meubel werd ook gebruikt om – vaak geraffineerde – hoofddeksels op te zetten, zodat ze de grond niet zouden raken. Het belette ook dat insecten de gehoorgang konden binnendringen. De collectie van Xavier Sallet en Inès Heugel is niet alleen een soort etnografische inventaris, maar is ook bijzonder esthetisch. Het is een zeer uiteenlopend geheel van hoofd- en neksteunen die op de diverse continenten zijn gebruikt en een boeiende dialoog tussen al die verschillende culturen.

Neksteun met vier gestileerde vogelkoppen, Huon-golf, Papoea-Nieuw-Guinea, hout, honingkleurig en bruin gebruikspatina en kalksporen, 14 x 12,5 cm.

De neksteunen uit dit gebied zijn doorgaans versierd met mensenhoofden. Dit exemplaar hier is interessant genoeg versierd met vier zoömorfe figuren. Het gaat met name om gestileerde koppen van fregatvogels. Hun lange, spitse snavel is hier symbolisch naar de hemel of naar beneden gericht. Deze figuren verwijzen naar de sterke band die de vroegere eigenaar had met de zee en de rituelen verbonden met de visvangst, waar de fregatvogel symbool voor staat. Wellicht is dit geraffineerde object gekocht in de tijd dat de Europese invloed nog beperkt was. De compositie is opvallend evenwichtig. De figuren zijn ontleend aan de religieuze en sjamanistische symboliek eigen aan dit volk.

linkerpagina

Neksteun van een stamhoofd, rustend op twee beugels in de vorm van gestileerde benen, Tonga-eilanden, 19e eeuw, hardhout, gevlochten kokosvezels, ingezet zee-ivoor, oud gebruikspatina, een van de poten werd gerestaureerd, 13 x 46 cm.

Deze prachtige neksteun heeft poten in de vorm van gestileerde mensenbenen. Het meubel is versierd met ingezet been en ivoor, in de vorm van zonnen, driehoeken, kruisen en cirkels. Dit stuk was wellicht het exclusieve bezit van een belangrijk stamhoofd, wiens macht en rijkdom het symboliseerde. De inzettingen zijn in een kenmerkende Tonga-stijl, wat een extra aanwijzing is voor de hoge rang van de eigenaar. De Fiji-sche koningen lieten immers kunstenaars van de Tonga-eilanden overkomen om voor hen voorwerpen van het uiterst kostbare zee-ivoor te vervaardigen. Dit stuk vertoont mooie, evenwichtige vormen en motieven van een groot symbolisch belang. Vóór de komst van de Europeanen en hun vloot walvisvaarders was op de Fiji- en Tonga-eilanden zee-ivoor (potvstand) een van de belangrijkste, zo niet hét belangrijkste teken van rijkdom. De Polynesiërs jaagden niet op potvissen. Om aan zee-ivoor te komen, dienden ze te wachten tot een potvis aanspoelde, wat zelden gebeurde.

Neksteun van een hoogwaardigheidsbekleder, in de vorm van een gestileerde boot, Luba, Democratische Republiek Congo, hardhout, blinkend, honingkleurig en bruin gebruikspatina, 35 x 13 x 13,5 cm.

Neksteun van een hoogwaardigheidsbekleder, in de vorm van een boot, aan beide uiteinden versierd met twee voorouderhoofden, in reliëf. Het stuk rust op een rechthoekige basis, aan twee zijden versierd met ingesneden symbolen, die wellicht verwijzen naar de rituele insnijdingen op vrouwenlichamen. De twee hoofden zijn symbolisch naar de hemel gericht. Ze vertegenwoordigen de heilige band tussen de wereld der levenden en die van de mythische voorouders. Die laatsten werden geacht de hoogwaardigheidsbekleder kennis en wijsheid bij te brengen, en hem tijdens zijn slaap te beschermen. De Luba-neksteunen zijn vrij zeldzaam. Dit is een bijzonder waardevol stuk, met fraaie gebruikssporen.

Neksteun van een seigneur, Chorrera, Ecuador, ca. 1500-800 v.C., oranjekleurige en kof-fierode terracotta, hier en daar wat afgeschilferd, gebroken en gelijmd, 14,5 x 19,5 cm.

Neksteun voorstellende een op zijn buik liggend personage, in zwemhouding. Het horizontale, boogvormige gedeelte rust op zijn hoofd en voeten. Zijn gezicht vertoont een verzalgide uitdrukking, kracht bijgezet door de halfgesloten ogen. Het boogvormige gedeelte is versierd met een ingesneden motief, in de vorm van een tempeltrap. Dit werk beeldt wellicht een sjamaan uit die zich ritueel reinigt in een heilige 'cenote' (een natuurlijke waterput in Ecuador, gevoed door grondwater). Neksteunen waren uiterst zeldzaam in het precolumbiaanse Amerika. Dit exemplaar dat bij Origine Auction onder de hamer gaat, is dan ook een unieke kans voor verzamelaars.

Neksteun voor een huwelijk, Arsi, Kaffa, Ethiopië, hout, veelkleurige parels en verschillende materialen, gebruikssporen, 17 x 21cm.

Neksteun voor een huwelijk, versierd met kralen van bakeliet, glaspasta en porselein, alsook paarlemoeren knopen en stukken van Europese kleren uit de eerste helft van de 20e eeuw. Het boogvormige gedeelte is verfraaid met geometrische motieven in gebrandschilderde stroken. Bijzonder aan deze neksteun is de rijke versiering, een naar beneden uitlopend onderstel en vormen die zo goed als volkomen evenwichtig zijn. Wellicht is dit stuk vervaardigd voor het huwelijk van een adellijk koppel of vooraanstaande stamleden. In tegenstelling tot sommige andere Afrikaanse landen blijft men in Ethiopië dit soort nek- en hoofdsteunen gebruiken. Het speciale aan dit exemplaar is dat het mogelijk is gebruik als ruilmiddel of bruidsschat tijdens het ritueel voorafgaand aan het huwelijk.

Driedelige neksteun, uitgesneden zuil voorstellende de god Sjoe, Egypte, 18e dynastie, ca. 1350 v.C., hout met natuurlijk patina, sporen van bitumen, kleine barstjes op één arm en op de basis, hier en daar een kleine onvolkomenheid, 21 x 23 cm.

Uiterst zeldzame driedelige neksteun. In de zuil is de god Sjoe uitgesneden, met opgetilde armen, die het horizontale, boogvormige gedeelte symbolisch ondersteunen. Sjoe is de god van het luchtruim. Hij en zijn zus Tefnet zijn de belichaming van de twee basisprincipes van het menselijke bestaan. Sjoe symboliseert de droge lucht en de kracht van bewaring, terwijl zijn zus symbool staat voor de vochtige, corrosieve lucht die voor verandering zorgt en zo het concept tijd doet ontstaan. Sjoe en Tefnet zijn de kinderen van Ra. Ze werden ineengestremgeld geboren en werden door hun vader van elkaar gescheiden, om een ruimte te creëren tussen hemel en aarde. Sjoe is hier afgebeeld in een menselijke gedaante. Op zijn hoofd draagt hij een struisvogelpluim. Zijn armen zijn hemelwaarts gericht, alsof hij het hemelgewelf wil ondersteunen. Deze neksteun moet hebben toebehoord aan een hoogwaardigheidsbekleder, misschien een priester of sterrenkundige.

Hoofdsteun, China, Yuan-dynastie (1279-1368), 14 eeuw, veelkleurig porseleinachtig steengoed met bruine bloemenversiering, 32,5 x 32,5 x 15 cm.

Een uitzonderlijke 'Zhentou'-hoofdsteun, met een donkerbruine versiering. In het midden zien we een bloem met fijne bladeren, omringd door lofwerk, op een beige fond. De veellobbige vorm van deze hoofdsteun, geaccentueerd door een dubbele lijn, doet denken aan een lotusbloem. Het stuk steunt op een brede basis, die voor stabiliteit zorgt bij gebruik. De porseleinen hoofdsteun was de populairste in het oude China. De eerste exemplaren werden gebruikt tijdens de Sui-dynastie (581-618 n.C.). Het gebruik ervan werd algemeen tijdens de Song-, Jin- en Yuan-dynastieën, van de 10e tot de 14e eeuw. Tijdens de Ming- en Qing-dynastieën raakte deze hoofdsteun geleidelijk aan in onbruik. Die oude hoofdsteunen werden vervaardigd en beschilderd voor klanten behorend tot de hogere rangen van de samenleving. Elk exemplaar, zoals ook dit hier, had een opening, zodat men er bloemen of geneeskrachtige planten in kon steken. Dit exemplaar is bijzonder goed bewaard gebleven en is ook van zeer fraaie makelij.

Neksteun, Tsonga, Zuid-Afrika, hout met oud bruin, natuurlijk glanzend patina, 24 x 17 x 6 cm.

Neksteun van geometrische vormen, met een basis in de vorm van een halve cilinder. Het centrale gedeelte bestaat uit een opengewerkte cirkel. Het boogvormige horizontale gedeelte vertoont aan beide uiteinden een neerhangend stuk. De zijkanten zijn versierd met geïmporteerde witte pareltjes, die een lineair motief in twee rijen vormen. De Tsonga leven in Mozambique, in het westen van Zimbabwe, in het zuiden van Swaziland en vooral in Zuid-Afrika. Terwijl de andere Bantoe-volkeren verder zuidwaarts trokken, bleven de Tsonga vanaf de 16e eeuw op de plaats waar ze woonden. Hun grondgebied is verdeeld in een aantal kleinere koninkrijken. Hoewel ze werden bekeerd tot het katholicisme blijven ze zeer gehecht aan hun traditionele geloof en leven ze verspreid in dorpen. Afstamming en erfenis verlopen in mannelijke lijn. De veeteelt heeft slechts een beperkt economisch belang, maar is nog altijd veel prestigieuzer dan de landbouw. Wat dat laatste betreft, telen ze maniok, maïs, gierst en sorghum.

Meer weten

Bieden

Veiling 'Collection Xavier Sallet & Inès Heugel, Supports de rêves, Collection d'appuie-nuques'
Origine Auction
Bagnolet
www.origineauction.fr
op 29-10